

РУСИНСЬКИЙ RUSZIN VILÁG SVIT

річник I. число 3., децембер 2003
I. évfolyam 3. szám, december 2003

Бисіда из др. Атаназом Фединцем
Beszélgetés dr. Fedinecz Atanázzal

Конференция
посвячена 100-літю из дня смерти Е. Фенцика

Проф. Др. Иштван Удворі
„Русинські глаголы-гунгарізмы у Глаголници А. Годинкы”

Христос рождается!
Krisztus születik!

Kisebbségi nyelvek védelme az Európai Unióban

Kevésbé Használt Nyelvek Európai Irodája (European Bureau for Lesser-Used Languages, **EBLUL**) vezetői november 17-én találkoztak Budapesten a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek képviselőivel. Az EBLUL az Európai Unió tagországaiban élő kisebbségek nyelvének védelmét szolgáló szervezet.

A **Kisebbségi Hivatal** által kezdeményezett és a **Szerb Országos Önkormányzat** budapesti székházában megrendezett konferencián az EBLUL képviselői ismertették az uniós országokban már működő Tagállami Bizottságok tevékenységét, a kisebbségi nyelvek védelmében kialakított politikát, részletesen és kimerítően tájékoztatta a hazai kisebbségek képviselőit tevékenységéről.

Az Európai Unió nyelvi sokszínűségéért tevékenykedő, az Európa Tanács és az ENSZ mellett konzultatív státussal rendelkező független nem-kormányzati szervezet céljai és eszközei:

a Kevésbé Használt Nyelvek Európai Irodája olyan demokratikusan irányított nem-kormányzati szervezet, amely **a nyelvek és a nyelvi sokszínűség előremozdításáért** dolgozik. Alapját a tizenöt uniós tagállamban működő Tagállami Bizottságokból álló hálózat jelenti. Az EBLUL központi szerepet játszik a nyelvi sokszínűség és a kevésbé használt nyelvek előmozdítását célzó európai hálózatépítésben. Szoros munkakapcsolatban áll az Európai Unió intézményeivel különösen az Európai Bizottsággal és a Európai Parlamenttel és konzultatív státust élvez az Európa Tanács és a ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa mellett. Munkakapcsolatban áll az UNESCO-val és az EBESZ-szel. Az EBLUL tevékenysége azt célozza, hogy a kevésbé használt európai nyelvek érdekében a legjobb politikát sikerüljön kialakítani.

Az EBLUL hálózatot épít: a Tagállami Bizottságokkal egyetértésben összekölti a nyelvi közösségeket és az Európai Unió tagállamok helyi és regionális hatóságait, és szolgáltatásokat nyújt részükre. Az iroda tájékoztatást nyújt az európai politikákról és programokról a Tagállami Bizottságoknak, a nyelvi közösségek szervezeteinek és a helyi és regionális hatóságoknak, amelyek munkáját a pályázatok benyújtásának adminisztratív folyamatában és a megfelelő partnerek felkutatásával is segíti. Az iroda európai szinten is tájékoztatást nyújt Információs és Dokumentációs Központja (**az Eurolang Hírügynökség**), különböző kiadványok, szemináriumok és az európai politikáról szóló előadások révén.

A Tagállami Bizottságok képezik az EBLUL alapszervezeteit. Ezek önálló testületek, amelyek az adott államban működő nem-kormányzati szervezetként alakulnak meg. A lehető legteljesebb mértékben képviselik az országban létező regionális és kisebbségi nyelveket, és tagjak között egyaránt megtalálhatók a hivatalos nyelvvédő szervezetek és reprezentatív intézmények, a kulturális szervezetek, tudományos intézetek, a média és a regionális vagy kisebbségi nyelvekkel kapcsolatos nyelvi sokszínűséget általában előmozdító szervezetek. Tevékenységük és létezésük révén a Tagállami Bizottságok ösztönzik az egyes országokon belül a nyelvi közösségek közötti használatos nyelvek közösségét a maga teljességében képviselő széles önkéntes hálózat legitimitásának.

Az EBLUL a belgiumi és írországi törvények alapján

működik: **főtitkárságának székhelye Brüsszelben van.** Együttműködik az európai intézményekkel, elsősorban az Európa Tanáccsal a regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájával kapcsolatos kérdésekben. Az iroda pénzeszközeinek túlnyomó részét az Európai Bizottság biztosítja, de több országból kormányzati, illetve regionális és helyi önkormányzati támogatást is kapnak. 1982-es megalakulása óta a Kevésbé Használt Nyelvek Európai Irodája azon tevékenykedik, hogy erősítse a kapcsolatokat és a kölcsönös együttműködést a kevésbé használt nyelvek közösségei között, és megkönnyítse kapcsolataikat és kommunikációjukat az európai intézményekkel. Feltett célja, hogy továbbra is regionális vagy **kisebbségi nyelveket beszélő 45 millió európai polgár** szószólója legyen.

A hazai ruszinok részéről a konferencián részt vettek: **Giricz Vera, az ORKÖ elnöke, Manajló András, Ortutay Mária, dr. Ljavinyec Sztjepán.**

Az Európai Unió 2004. májusában történő bővítését követően, a csatlakozó országokban élő kisebbségek előtt is megnyílik majd az EBLUL brüsszeli irodája. A budapesti tanácskozáson a magyarországi kisebbségek képviselői jelezték, **részt kívánnak venni** az EBLUL munkájában. A felkészüléshez a Szerb Országos Önkormányzat ajánlotta fel közvetlen segítségét annak érdekében, hogy **jövő májusáig megalakulhasson a magyarországi tag-szervezet**, s az ország csatlakozását követően, teljes jogú tagként részt vehessenek az Európai Unió kisebbségi nyelvvédelmi programjaiban. Budapest után az EBLUL vezetői Szlovákiában, Szlovéniában és Lengyelországban találkoznak majd az Európai Unióhoz csatlakozó országokban élő kisebbségek képviselőivel, a közös nyelvvédelmi politikák kialakítása érdekében.

Az EBLUL elnöke Bojan Brezigar és az EBLUL főtitkára Markus Warasin többéves sikeres tevékenység és tapasztalat alapján egyhangúlag fogalmazták meg, hogy a hatékony érdekérvényesítés a Tagállami Bizottságok képviselőin keresztül valósítható meg. Az EBLUL hivatalosan használt nyelvek: angol és francia, ezért a Tagállami Bizottságok képviselőinek legalább **angol nyelv tudása jelentős előnyt jelent.**

Dr. Ljavinyec Sztjepán

Kisebbségek napja a Parlamentben

A Magyar Köztársaság Kormánya, a kisebbségbarát társadalmi légkör kialakítása és fenntartása érdekében, a 116/1995. (IX.28.) rendeletében, az ENSZ 1992. évi, Nemzeti vagy Etnikai, Vallási és Nyelvi Kisebbséghez Tartozó Személyek Jogairól szóló nyilatkozata elfogadásának napját - december 18-át - a Kisebbségek Napjává nyilvánította. Ebből az alkalomból minden évben **Kisebbségekért Díjjal tüntetik ki** a hazai nemzetiségekért és a határon túli magyarságért kiemelkedően sokat tett személyeket és szervezeteket. A 2003. évi Kisebbségek Napja alkalomból, a Magyar Köztársaság miniszterelnöke, Medgyessy Péter, Kisebbségekért Díjat adott át a Parlamentben december 17 -én az Országház Vadász Termében.

(forrás: ETNONET)

Христос рождається! - Славімо єго! Krisztus születik! - Dicsőítsétek!

A karácsony világüzenete: a szeretet!

„Dicsőség Mennyben az Istennek, békesség Földön az embernek”, - hangzik karácsonykor a templomokban, a családi közösségekben és az emberek szívét lelkét különös életöröm tölti be. Olyan öröme, amely a természetfeletti titokzatos világ felé irányítja a lelkeket.

Az Isten dicsősége és az ember békessége között feszül egy személyre szabott világküldetés, ami nem más, mint Jézus egyedi és megismételhetetlen megjelenése a világtörténelemben. Amikor elérkezett az „idők teljessége”, az Atya elküldte Szent Fiát, hogy a világra születhessen az egyetemes megváltással a szeretet, ami által egy új erkölcsi eszményt teremtdött az emberiség számára.

Minden ember életében elérkezik egyszer az idő, amikor szembesül saját életének, létezésének lényegével. A keresztények tudják, hogy az élet egyetlen értelme a szeretet. Olyan életprogram ez, ami kitölti a teljes emberi életet, értelmet ad a mindennapi cselekedeteknek, boldoggá teszi a lelket és örömet plántál a szívekbe.

Az emberi élet nem öncélú, hanem kiteljesedik a másokkal szembeni szeretet által dimenzionált magatartásokban. Jézus, mint a szeretet apostola, a szeretet küldötte, a szeretet megélője a legnemesebb példával bizonyította hősiességét. Vállalva a világ megváltásának eszméjét, másokért élt és másokért adta az életét. Természetfeletti küldetés révén a Jézus által hozott és a világnak felmutatott szeretet ma is itt lakozik közöttünk és mindenkor élő, fogható valósággá válik, ha valaki e szerint él.

A karácsony egyik legfontosabb üzenete: minden egyes embernek személyre szabott küldetése van, hogy megvalósítsa és kiterjessze a világban a szeretetet.

A karácsony világüzenete: helyreállt az emberiség üdvtörténeti egyensúlya. A rosszra hajló emberi természetünk miatt megsérült bensőséges és harmonikus Isten- ember kapcsolat ismét helyreállt, mert megjelent Jézus a Messiás, a Küldött, aki szeretetből faáldozta életét az emberiségért, hogy a bűnöktől megszabadítson mindenkit és a szeretet által szabaddá tegye a világot.

Jézus örömhíre világrengető volt: a szeretet mindenkit egyenlővé tesz a természetfeletti világrend értékelése szerint. Nincsenek kiváltságosok, előjoggal rendelkezők, Isten előtt a koldus egyenlő lesz a gazdaggal... A szeretet az egyetlen mérce, ami által majd odaát megmérettetünk és hozzá mérhetjük magunkat ahhoz a személyre szabott eszményhez és feladathoz, amit be kellett volna töltenünk e földi életben. A karácsony, - a maga ajándékozási, ünnepi hangulatával, - e nemes küldetésre történő figyelmeztetés is évről évre.

Dr. Mikóházi István

Содержаня

Tartalom

Dr. Ljavinyec Sztjepán

Kisebbségi nyelvvédelem az Európai Unióban.....стр. 2

Dr. Mikóházi István

A karácsony világüzenete:
a szeretet!.....стр. 3

Др. Маріанна Лявинец

Бисіда из др. Атаназом Фединцем
.....стр. 4

Др. Маріанна Лявинец

Выставка „Русинські вышивки”
.....стр. 5

Kozsnyánszky János

A Sárospataki Ruszin Kisebbségi Önkormányzat életéből.....стр. 5

Йолана Чегиль

Святой Отиць Николай.....стр. 6

Barnáné Zajakovszki Mária

Harmadik éve működik a komlóskai iskola.....стр. 7

Bubnó Tomás karnagy

Szent Miklós a Keleti Egyház védőszentje.....стр. 8

Проф. Др. Иштван Удвори

„Русинські глаголы-гунґарізмы у
Глаголници А. Годинки”.....стр. 9-10

Засідання Общества им. А. Годинки

Конференция, посвячена 100-літтю
из дня смерти Е. Фенцика.....стр. 11

Жаткович Юрий Калман

Етнографіческий очерк угро-
русских. Руздво (отрывок)....стр. 12

Boniszlávszky Tibor

Zádor Dezső emlékest a művész
90. születésnapja alkalmából...стр. 13

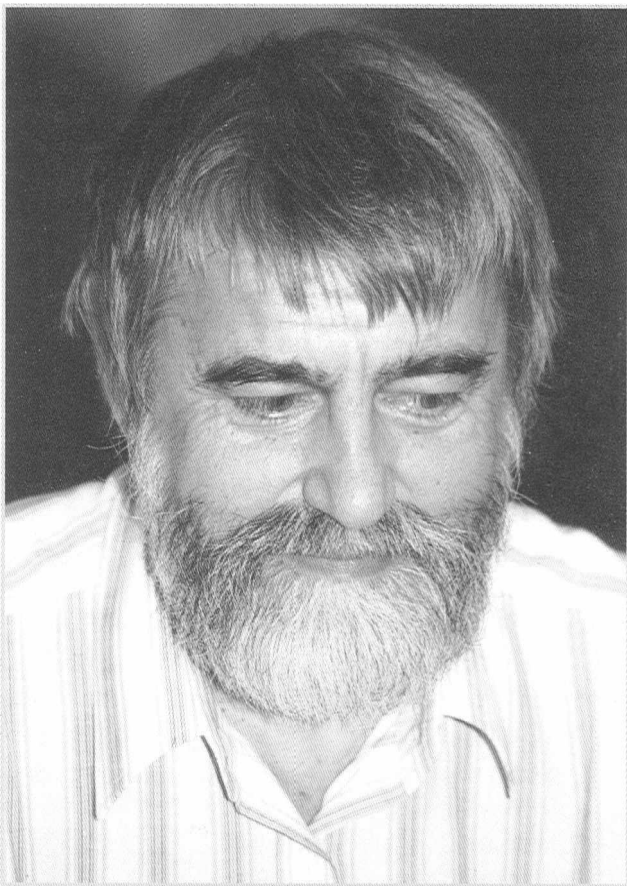
Для діточок.....стр. 14

Новини.....стр. 15

Русинська кухня.....стр. 15

Атаназ Фединец (бисіда из художником)

Имя Атаназа Фединця „Фруці“, извісно многим. Сын знамого на Пудкарпатю професора-хирурга Александра Фединця, сам дохтор по професії, Атаназ Фединец заставив говорити за себе у послідні двадцять рокув, як за маляра, котрый своим искусством поразив и продолжает поражать своих современников. Я давно знаву Атаназа Фединця, ищи из студенческих літ. Вун и тогда был „художественное натуров“, занимался фотографіюв, соляризаційов, грав у студенческом экспериментальном театрі. Типирь, сидячи перед картинами, котрі излучают особое неповторное настроение, невольно задаву вопрос:

- Фруці, як тобі прийшло у голову узятися за пензлик?

Тото произошло само собоу. Коли я перебрався у Мадярщину, у Осовд, почувствовал сильную ностальгію за Ужгородом, за богатой природой Карпат, хотівим якось выразити свої чувства и узавим пензлик. Айбо желаніе малевати жило у мені ищи давніше, бо мавим многих цимборув художников, из котрыми часто бисідовав про искусство малярства.

- Котрі художники майбулше любилися тобі?

Майбулшое впечатленіе производили на мене работы Федора Манайла и Антона Кашшая. Мене усе поражала глубина картин Федор бачія, особенно портретув, котрі излучали якусь невидиму силу, або якийсь тяжкий смуток. А у работах Кашшая мені

любилися його свіжі фарбы, размашистый мазок, білосині тоны. Но не могу не уповісти про А. Ерделі. Мені усе виділося, што його картины носят на собі печать якоїсь тайны, независимо од того, ци вто пейзаж, ци портрет, ци натюрморт.

- Што ты рахуєш самым важным у изображеніи темы?

Я считаю, што художественное произведение має быти таким, обы нараз заинтересовало чоловіка, вызвало бы у него якісь чувства, заставило бы задуматися, шось затронуло бы у душі. Кить чоловік просто скользнет взглядом по картині и не разпозереться, то картина неудачна.

- Искусствовед Міклош Лошонці назвал тебе живописцем из европейскых душов, „серце котрого навично обсталось у Карпатах...» Тема Карпат ищи и досі лишаєся важнов, айбо може майважнов у твоих живописи?

Перші мої работы были про Карпаты. Я и до типирь люблю малевати Карпаты, природа и я єдно цілоє. Думаю, што до конца жизни буду себе выражати у карпатских пейзажах, айбо усе глядаву нові формы, нову технику, котров майліпше могу отобразити очарованіе гор, шоры стройных смерічок, хижки на склонах и многое ишное, што паде у око у якийсь неповторимый момент.

- Из темов Карпат муцно вяжєся „фольклорна тема». У тебе много картин, де бытові предметы, русинські вышивки дуже гармонично вплітаються у композицію. У послідні роки тема фольклора є „моднов». Як ты создавал свою „фольклорну серію»?

Но не завто, што она типирь модна. Я из дитства памятаву наші старі русинські хыжі, тоты лавиці, столы, вышиті ручники, скатерті, лады, кросна. Мож бы и дале перечисляти. Сисі воспоминанія дають мені імпульс, и тогда создаву композиції, у котрі вкладує часть своей души.

- Ищи не говорилисьме про твої характерні портреты. Бо они не просто изображения „из натуры», каждый из них дуже своеобразно одзеркалює ту личность, котру ты малуєш.

Я у молодости много занимался фотографіюв и уже тогда глядавал для своих работ интересные выразительні лица. И у малярстві я стараюсь отобразити внутренний світ чоловіка, або судьбу, часто использую символику. Напримір, на портреті извісного режисера С. Параджанова, из котрым мене звязовало многолітнєє цимборство. Вун нібы розпятий на кресті, кто знає його, тот знає и про його Голгофу.

- Фруці, мож бы ищи много говорити про твої картины, про тоту особенну ауру, котру они вызывавуть, або розкажи типирь про выставки, у котрых ты участвовал.

Выставок было много, больше 30. Для мене особенное значеніе мали выставки у Ужгороді, Осовді, Будапешті, завто, бо їх оцінєвали мої земляки, колеги.

- Я знаву, што они мали великий успіх, каждая из них была своеобразным сятом діла русинув. Недавно ты мав день рожденія. По сему поводу хочь тобі пожелати много здоровья, успіхув. Обы ты ищи довог родалов нас своим искусством. Дякуву за інтервью.

Др. М. Лявинец

Выставка „Русинські вишивки”

У Мучоні 29 новембра одбылося открытiе выставкi „Русинські вишивкi». Идея органiзацiї такої выставкi возникла у членув женського клуба „Рускиня». Они изобразили 79 робот из разных районов Пудкарпатя: Воловецкого, Мукачевського, Ужгородського, Тячевського. Експонаты привезли у Мучонь зам. председа ВРМС др. Марианна Лявинец, под-председа Йозеф Ердевш, член клуба „Рускиня» Марианна Попович. Были выставлены работы знамых майстринь Воловеччины Анны Баганич, Ужгородщины Маріи Пальо, Тячевщины Анны Полянської и други. Діла выставкi Мучонськое Русинськое Самоуправленіе при содїйствїі депутата ВРМС І. Коулича предоставило невелику выставочну галерею. На открытiе выставкi прибыли

мер Мучоня пан Віктор Віслаї, нотаріус пані Бовді Яношне, учителі місної школи, депутати Русинського Самоуправленія и др. Из привітственным словом до гостей обратилася председа МРС Мойорне Жебеші Борбала. Выставку одкрыла містный етнограф пані Пірошка Нодь, котра довгий час прожила на Подкарпатю у с. Великий Берег, и знає добре характерні для русинув орнаменти, фарбы. Гості живо интересовалися вышитов одержов, ручниками. Великим успіхом пользовалися работы М. Пальо, особенно скатерть, на котруй хрестиком вышито 250 руж! Интересовалися и „низинов», бо таким способом у Мучоні не вышивають. Мучонці мають возможность посітити выставку в теченіі двох тыжнів.

M.

Ruszin Nap Sárospatakon

Sárospatakon a Ruszin Kisebbségi Önkormányzat 2003. október 4-én Ruszin Nap címmel ünnepséget tartott a kispataki Görög katolikus Parókián.

A rendezvény rendhagyónak mondható, hiszen korábban Végardón, azt követően pedig Sárospatakon a Református Templomkertben (parókián) került sor hasonló ünnepségre, és ez évben most első ízben lett az ünnepség helyszíne a Sárospataki Görög Katolikus Templom.

Az ünnepséget **Kozsnyánszky János** a sárospataki RKÖ elnöke nyitotta meg, ezt követően **Telenkó Miklós** parókus görög katolikus misét mondott, majd a ruszinság történetéről tartott előadást a **Telenkó Miklósné**.

Az ünnepi műsor keretében fellépett a Mucsonyi **Cservená Rúzsa** énekkar.

Az időjárás nem volt kegyes az ünneplőkhöz, ennek ellenére a résztvevők jó hangulatban ünnepeltek.

A Sárospataki Ruszin Kisebbségi Önkormányzat életéből

Sárospatakon az 1998-as választáson alkalmával alakult meg a helyi ruszin kisebbségi önkormányzat. Ezt követően nyílt arra lehetőség, miután, - a törvényi előírásoknak eleget tudtunk tenni azzal, hogy megfelelő számú önkormányzat alakult, - jött létre, illetve megalakult az ORKÖ is.

Az 1999-es évben az országos elektori ülésre Sárospatakon, Rákóczi nagyságos fejedelem fellegvárának városában került sor, ami megtiszteltetésnek számított.

A törvényi előírásoknak megfelelően a 7 fő indulóból 5 fő, mint a legtöbb szavazatot elnyert jelöltek alakíthatták meg a helyi kisebbségi önkormányzatot.

Az előző ciklusban az elektori ülés, vagyis az ORKÖ vezetőinek megválasztásán túlmenően, az első ruszin nemzeti ünnep is Sárospatakon került megrendezésre.

A 2002. évi választásokon összesen 9 fő indult a választásokon és végeredményben a szavazók ugyanannak az öt főnek adtak bizalmat, akik már az előző ciklusban is bizonyítottak.

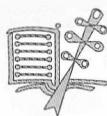
Az önkormányzati munkánk során a környéken leginkább ismert a Falunap rendezvényen való részvételünk. A Zemplén Televízióban folyamatosan nyílik lehetőség a ruszin kisebbségi élet bemutatására, és e műsorok főszerkesztői tevékenységét ez ideig a helyi ruszin kisebbség elnöke látja el.

2002-ben bekapcsolódtunk a Sárospataki Rákóczi Szövetség munkájába, ami programok közös szervezését, finanszírozását jelenti.

A jelen és az elkövetkező időkben feladataink közül az egyik legfontosabb a helytörténeti kutatás, mely munkálatokat a Rákóczi Szövetség és Rákóczi Múzeum avatott munkatársaival együtt végezzük.

Kozsnyánszky János

Ruszin Kisebbségi Önkormányzat elnöke

Святой Отиць Николай

Свято Николая святкуємо 19-го грудня, по старому греко-католицькому календарю. Сесе декретальное свято из покон віку, де бы не був греко-католик у світі святкує: по-русиньски, по-мадярьски, по-словацьки и т. д. Святкують вірники: діти, студенти, учені и прості хлібороби, овчарі гор Карпатських и т. д. з великим воодушевлением. На Николая у церквах греко-католицьких состояться Богослужения. Народ поздравляе своих родных, сусідів, знакомых, які носять имя Николай Miklós.

Діточкам особенно радостное свято Николая. На вилию у родинах родичі учать своих діточок на слідующее: треба файно вучистити топанки, чижмы або папучі и поставити у визор, бо святой Отиць Николай у ночи покладе діточкам подарунки у обув. Зато треба файно помолитися и лігати спати. На рано, на „чудо“ топанки были повні солодостями, але и виргач „virgács“ був поставлений коло топанок. Виргач символизовав, жебы діти были послушні, бо як ні, то виргачом будуть „поглажені“ (биті). Потом красненько заспівала уся родина:

**О, кто, кто, Николая любить
О, кто, кто, Николаю служить
Тому святой Николай
На всякий час помагает,
Николай, Николай!**

У мадярьских родинах співалося по-мадярьски. У нашу родину и по-мадярьски и по-русиньски.

**О, aki Szent Miklóst szereti
О, aki, híven szolgál Nekí
Annak minden bajában,
Minden alkalmában,
Szent Miklós, Szent Miklós!**

У школах тоже сятковалисьме день Святого Николая. За чеську еру на пл. Масарика, де мы ходили у народну школу (я уже 4-о класниці). Так памятаю на той „Николай“, коли муй братик Jancsika, ходив у перву класу.

Його учителька Битнерова Маргарета научила Иванка на прекрасный стишок, який николи не забуду.

**Святой Отиць Николай!
Николай святецкий,
Як голуб сивенький.
По улицам ходитъ,
И добрым діточкам
Красні дары носить.
Иде, уже и до нас.
Подарует нас...
Діти протє уважайте!
И пісню його, будьте добрі,
Красно заспівайте!**

Зала у школі „набита“ учениками, родичами, родственниками, и высокий гость слухае дітей: Його екселленция епископ Александер Стойка. Епископ бере на руки Иванка, мого братика, за красну декламацию поцілує и благословитъ його и переае його моим родичам и бабі. Сей „момент“ навіки останеся у моему умі, и як Иван брат муй ищи и типирь говорить, што „чувство“ ищи усе жие у нюм.

Наконець зайшов Николай (пан учитель Мончак) и роздав подарки дітям: солодости. Худобным дітям: шатя, обув, спортивні забавки. Се був подарок епископа Александра, бо дуже любив дітей. В Ужгороді се каждый знав про нього. Писалисьме 1936 рук при чехах!

У 1938-ому році (мадярьська ера) як я уже стала гимназисткою Русиньской гимназии, тоже отмічалисьме

свято „Николая“: у школі и в „Палаті Духновича“. Чехами побудована палата Духновича была для студентов містом отпочинку. На чолі из професорами проводилисьме: співалисьме, танцювалисьме, малисьме библиотеку. Заходили у „Духновича“: гимназисты, учительська семинария, горожанська школа, ремесельна школа, Торговельна Академія, даже клерики заходили по суботам на „передых“. Туй мы знакомилися, танцювали. Професоры розказовали „На вольні темы“: про наших предков великанов, гениальных будительов, мыслителей добродітельов русинства и мадярьских гениов. Не забывали споманути и Масарика. Обращали вниманіе на наших русиньских гениов: А. Духновича основоположника нашего русинства, А. Павловича, Фенцика (бюст котрого стоить коло Ужа, театра), Добрянського (його памятник находится в Ужгороді), Годинку, Сабова, Гарайду, Грабаря. Мы по-малу уже знакомилися з вірними сынами Мадярьщины: Петефи, Арань, Верешмарті (Куруцькі пісні). Сі мадярьські гени, подобні нашим русиньским были „одні-одинакові“ ідеями своими, и зато мы дуже охотно слухали одно-другого, проф. Фендя К. у „Духновича“.

Быв один чудесный „вечер Николая“ у „Духновича“. Закончена экзамен „бальных танцев“. Учила нас професорка Merőné из Будапешта, яка преподавала вела гимнастику (фіз-культуру) у гимназии: „Танці и шютемені“ под назвов „Приз на танці и на тистечка“. Коли у 8 годин (строго!): закончилися танці каждый на отлично танцював, закончилися коштованя тісточок каждое тісто „отличное“.

Быв каждый студент довольный таким рішенням. Ціловалисьме ся, святковалисьме сей прекрасный „Николаевский вечер“ (1940-41).

На другой день, на 19-го грудня, былисьме всі на Великуй Службі Божуй, де „казаня“ говорив наш покойный епископ Александер. Духовна семинария на чолі из Миловським, котрый из великим, профессиональным талантом дириговав хором клериков-Богословов.

Йолана Чегиль
(Продовжаєме)

На новый рок

На новый рок ходять малі хлопці новолітовати. Наберуть у кешені (жебы) зерна, идуть рано по хатам и вінчуют. При том посівають зерном по хаті и примовляють:

- На щастя, на здоровля, на Новый рок.
- Дай Боже, пережити Щасливо и сей рок.

**Сій Боже, роди, Боже,
Жито, пшеницю,
Тай усяку пашницю,
Чтоб з одного колосочка
Было жита повна бочка.**

Господарь дякує и гоститъ дітей колачами, або пирогами. Часто дає им и гроші.

Узято из журнала „Руська молодежь“ рочник 1, число 4, 1942 р.

Harmadik éve működik a komlóskai iskola

A 2003/2004-es tanévben a **Ruszin Vasárnapi Iskola** folytatja működését Komlóskán. A harmadik tanévet kezdtük el, bár szeptemberben még nem volt biztosított az oktatás anyagi háttere.

Ennek ellenére vállaltuk a felkészülést, szerepléseket, foglalkozásokat. A tananyagot kissé átcsoportosítottuk, előtérbe helyeztük a népművelési témakörök alaposabb, gyakorlati jellegű megközelítését.

Tettük ezt a helyi sajátosságok és lehetőségek kialakulása céljából. Személyesen kerestük meg idősebb helybélieket és elmondásaik alapján feljegyeztük egy-egy jeles naphoz eseményhez kapcsolódó történeteket, szokásokat, mondókákat, dalokat.

Többször ellátogattunk a **Tájházba**, ahol a kiállított tárgyak, maga a ház, kemence, füstölő, tornác, kismalom önmagukért beszélnek.

Ez a **Tájház** eredetiségben, hitelességében kiemelkedő helyen szerepel az általában ismert tájházak tekintetében.

Ilyen apropóból döntöttünk egy ruszin műsor jellegéről, megformáztunk a **Fonóba Járás** című összeállítást, megmutatva ezzel a komlóskai szokásvilág egyik leglátványosabb gyöngyszemét.

A Vasárnapi Iskola programja (elől Popovics Szilárd)

Eredeti eszközöket, ruhákat, felöltőket kértünk a falubeliektől és a forgatókönyvhöz is ők szolgáltatták a körénekeket és a dalokat.

A tanulók nagyon boldogan „bújtak” elődeik bőrébe, főleg, mert a párválasztás a régimódi udvarlás és versengés a legszebb lány kezének elnyeréséért számukra újszerű érdekesség volt.

A szöveg tanulással, a megjelenítéssel és memorizálással voltak ugyan nehézségek, de rövid idő alatt sikerült pontosan megtanulni az új szerepet. **Popovics Szemán Edit** állandó segítőpartnerem, kimeríthetetlen ötlettára, színpadi tájékozottsága és a népművészethez való vonzódása biztosítékot nyújt sikereinkhez. Tehetsége és érzéke van ahhoz, hogy hitelesen színpadra képzelje az elődeinket bemutató életképeket.

Az eddigi repertoárunkat tehát a Fonó bemutatásával újítottuk fel, így ezzel a kibővített programmal eleget tudunk tenni az újabb meghívásnak: 2003. 09. 13-án **Budapest**en a **XVIII. kerületben nemzetiségi találkozót rendezett a helyi önkormányzat és a kisebbségek vezetői**.

Megtiszteltetés volt számunkra a felkérés a Bp. XVIII. kerületi Ruszin Kisebbségi Önkormányzat részéről, hogy **Komlóska képviselje** a Magyarországon élő ruszinokat Asszonykórusukkal és Vasárnapi Iskolájuk bemutatásával.

Medve László és **Hattinger János** részéről a meghívásunk nyilván nem volt véletlenszerű, hiszen ők távollétükben is együtt élnek, együtt lélegeznek szülőföldjük lakóival.

Időben történt a felkérés, előre tisztázták az események sorrendjét, feltételeket, szállítást és ellátásunkat.

Nem is csalódtunk, az egész program az előre megbeszéltek szerint zajlott. Ehhez hozzájárult a csodás,

már nyári idő. Szereplő tanulóknak és kórustagoknak kiváló fogadtatásban és ellátásban volt részük.

A ruszin vendégek számára egy külön sátorban lehetőségük volt baráti beszélgetésre, és a helyiek édességgel kínálták a vendégeket.

Nem mindennapi helyen ebédeltünk, válogatva a finomságok között. Az elegánsan terített asztal, a gyönyörű étterem kellemes környezetet teremtett az ünnep hangulatához. A gyerekek külön „díjazták” a gazdagon díszített fagyaltkelyhet, és meg kell jegyeznem, hogy nagyon intelligensen étkeztek és viselkedtek.

A komlóskai asszonykórus

A program ez idő alatt folyamatosan zajlott. Szébbnél-szebb előadások követték egymást, melynek hatására bennünk is megerősödött saját nemzetiségi tudatunk.

Délután 5 órakor kerültek színpadra a **Komlóskai Vasárnapi Iskola tanulói**, azt is mondhatnám, hogy már rutinos szereplőként, hangosan, magabiztosan és vidáman játszották a férjhezadó lányok és udvarló legények szerepét. **Haluska Katalin** csengő hangjának hallatára az eddig kissé zajos közönség minden tagja elcsendesedett és figyelt. Tökéletes hallása és tiszta hangja a komlóskai hegyek és emberek múltbéli tisztaságát idézte. Szépek voltak ezek a gyerekek a maguk egyszerűségében, szerények és kedvesek. Ezek a fellépések mindig lépéssel közelebb viszik őket az őseik megismerésén túl, azok tiszteléséhez is.

Úgy gondolom, ha ezáltal erősödött identitástudatuk, már nem dolgoztunk hiába. Tehát a fellépés tökéletesen sikerült. Nagyon sokan gratuláltak a gyerekeknek, sőt a volt „falubéliek” apró ajándékokkal kedveskedtek nekik meghálálva ezzel, hogy ízelítőt hoztak Komlóskáról.

A gyerekek bemutatkozását a több évtizede működő Asszonykórus követte **Haluskáné Popovics Katalin** vezetésével, aki nemrég vette át ezt a munkát, de a sikerek rátermettségét igazolják.

A csaknem félórás fellépésükkel, - dalok előadásával, - bemutatták a ruszin nép életének derűs perceit, örömeit, nehézségeit, bánatát egyaránt.

Éneklésükhöz nem volt szükség mikrofonra, hangosító berendezésre. Határozott eredeti csengő hangon talán, az egész kerület élvezhette dalaik szép hangzását.

Az Asszonykórus dalaiból inkább a szomorúság, a búslakodás érződött, ezért legközelebb vidámabb előadással fognak készülni.

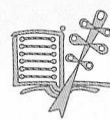
A rendezvény szervezői **Medve László** és **Hattinger János** ajándékokkal halmazták el a Vasárnapi Iskola tanulóit és tiszteletük jeléül a felkészítő pedagógusokat és a kórus tagjait elismerésben részesítették.

Élményekben gazdag, mozgalmas napot töltöttünk Budapestben. A Vasárnapi Iskola tanulói és résztvevők nevében mondok köszönetet a meghívásért és a lehetőségért.

Barnáné Zajakovszki Mária
A Vasárnapi Iskola vezetője

Közönség a művelődés háza színpada előtt

Szent Miklós - a Keleti Egyház védőszentje

Görög katolikus templomaink ikonosztázionjainak jellegzetes alakja, bölcs és jószágos arc, akit a segítségnyújtásban soha nem a hivalkodás, a „reklámérték” vezérelt, hanem a tényleges jótétemény szerény, de határozott elvégzése.

„Múra városában, Szent Miklós atya, igazi főpásztor voltál, mert Krisztus evangéliumát betöltvén, lelkedet adtad a te népedért, és megmentetted az ártatlanokat a haláltól. Azért föl is magasztaltattál, mint az isteni malasztnak hathatós kiszolgálója.” (Szent Miklós kontákja.3.hg.)

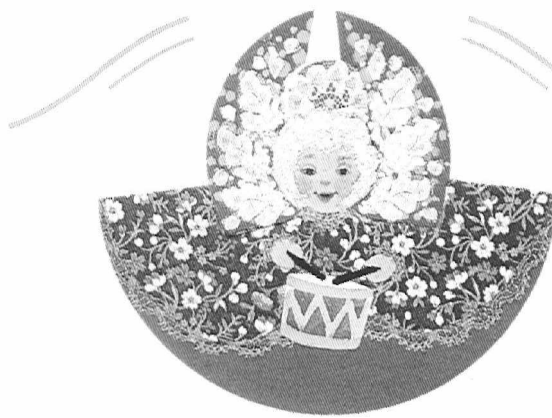
Tömörebben talán el se lehetne mondani életét és munkálkodását, mint ahogyan a róla szóló konták megverseli. Példás élete az évszázadok alatt sok millió gyermek várva várt Mikulásává tette, a hívő keleti keresztény pedig a gyermeket váró és üdvöt reménylő időszak nagy szentjét ünnepli személyében, kérve közbenjárását sokat szenvedett egyházáért, vallásáért, rítusáért, családjáért és nemzetéért.

Ugye emlékszünk kedves, gyerekkorunkban sokat dalolt énekekre?

*Ó, aki Szent Miklóst szereti
És aki híven szolgál néki,
Azt bármikor megsegíti,
Védelmében részesíti
Szent Miklós, Szent Miklós.*

Tanítsuk meg utódainknak, adjuk tovább, hogy ha a „Mikulás-várásuk” már halványodik, Szent Miklós püspök tisztelete ne vesszen el vele.

Bubnó Tamás karnagy

Небо і земля

Небо і земля нині торжествують,
Небо і земля нині торжествують,
Небо і земля нині торжествують,
Ангели, люди, ангели, люди, весело празнують,
Ангели, люди, ангели, люди, весело празнують,
Ангели, люди, ангели, люди, весело празнують,
Ангели співають, Христос родився,
Бог воплотився,
Ангели співають, Христос родився,
Бог воплотився,
Ангели співають, поклон отдають, пастиріє грають,
Царіє витають, поклон отдають
Царіє витають, поклон отдають, пастиріє грають,
Царіє витають, поклон отдають
Чудо, чудо сповідають, Христос родився,
Бог воплотився,
Чудо, чудо сповідають,
Чудо, чудо сповідають.

Az ég és a föld, az ég és a föld
An - gyal és em - ber, an - gyal és em - ber

mos - tan ün - ne - pel - nek.
ví - gan ör - ven - dez - nek.

Krisz - tus szü - le - tett. Is - ten em - ber lett.

An - gya - lok di - csé - rik, ki - rá - lyok tisz - te - lik,

pász - to - rok i - mád - va, térd - hajt - va é - nek - lik,

a nagy cso - dát hir - de - tik.

Русинські глаголы-гунґарізмы у Глаголници Антонія Годинки

Антоній Годинка уродив ся 12. януара 1864-го года у Ладомировуй Земплинської жупы у грекокатолицькуй попуськуй фамілії. Отиць му, Роман Годинка душпастыриу по булшых-меншых пудкарпатських селах, а у школьных годах Антонія правиць у селі Сокрыница. Про наш случай и утцёво имня и назва села повні смысла, бо у Годинковых писательських псевдонімах трафлят ся патронімічна форма *Романув*, а многі творы появив, вадь ладив появи́ти пуд імнём **Сокрыницький Сирохман, Сокрыницький Сиротюк**. Серидню школу ходив на унґварськуу корольськуу гімназію у годы 1874-1882. Далє за годы 1882-1886 учив ся на богословський фах раз на унґварськуу семінарію, пак на центральнуу будапештськуу, респективно на богословськым факультеті будапештського всеучилища, удкуль у віці 22 літ вертат ся из діпломов богослова. У Будапешті рунобіжно из богословієм учив ся історію и славистику на мудречум факультеті. По закончину всеучилища булше ги єден гуд перебыв дома, у Сокрыници, де зучовав історію літурґії свої цирьковли и роботы из славянської історії. Понеже попуські міста позаповнєвані были, 1888-го года стає до роботы у Сийченієвуй бібліотечі **Мадярьского Народного Музея**. Служивні верьховники скоро го замєрьковали и загнали го на державнуу стіпендію до Австрійского Історіографичного Інститута, де студовав діпломатику, палеографію и як ученик Яґіча славянську філологію. 1891-го года на мудречум факультеті будапештського всеучилища здобыват докторат. У Відню ши скорше спознав ся був из Лаёшом Таловцієм, діректором архіва австро-мадярьської злученої міністерії фінансій, значным істориком, котрый ид своим балканськым історичным изгядованям и Годинку змагав ся прионадити. 1891-го года Таловцій бере го на службу до архіва злученої міністерії фінансій, де стравив дас пувдруга годы, а з 1892-го года стає ся хранителєм **Цісарської и Корольської Маєратної Бібліотеки**. У сюй, властно личнуу бібліотечі Ференца Ёзефа, служив до 1906-го года. У межечасі 1895-1896-го года згядує римські и ватіканські архівы. 1906-го года, по 16 годах перебываня у Відню здобыват пост ведучого катедры історії мадырьської культуры на корольськуу католицькуй правницькуй академію у Братіславі. 1910-го года Мадярьска Академія Наук уберат го на свого дописного члена. Уд 1914-го года на правницькым факультеті новоотвореного братіславського Універзітета Ержийбет, а з 1918-го года на новом мудречум факультеті того ж всеучилища преподає мадырьську історію. 1920-года не приимат предкладєное му закликаня на Карлув Універзітет до Прагы, ведно из своим всеучилищом лишат Братіславу и дочасно у Будапешті, пак уд 1923-го года конечно у Пийчу продовжує свою роботу. Туй у Пийчу переминив свою дотогышну катедру на катедру общіі історії, був деканом мудречого факультета у годах 1918-1919 и 1926-1927, ректором у годах 1932-1933. 1933-го года **Мадярьска Академія Наук** уберат го на свого рядного члена. Годы 1934-1935 удходит до Будапешту на пензію. У годах 1941-1943 Годинка первый предсідник **Пудкарпатського Общества Наук**, а Иван Гарайда, ёго пийчський студент предсідник-єднатель общества. Штурм Будапешта 1945-го года пудломив ёго заживотность. 15. юлія 1946. года Годинка благоупокоив ся.

Научна робота Годинки може ся заділити на три главнійші околы:

- 1/ славяно-мадырьські історичні взаиminy;
- 2/ прошлость пудкарпатських Русинув, у главнум, історія цирьковли;
- 3/ історія города Пийчу у XVII-XVIII. столітіях.

У хранилищи рукописув **Мадярьської Академії Наук** меже наслідством Антонія Годинки найдеме множество ориґінальных документув, копій, начеркув, дотычных історії и етнографії Русинув. Туй сохранив ся дотеперь научному общедуманю незвістный русинсько-мадырьський рукописный словник глаголув (далє Глаголница) у двох дарабах: єден у начерку, а другый у чистописі. Сись послідный як факсимілей дала грекокатолицька богословська Академія у Ніредьгазі. Точна назва Глаголници сяк звучит: **«Глаголница. Сбирка всіх глаголов пудкарпатско-русинського языка. Ruszin-magyar igetár.** Собравъ, упорядивъ и передословіє написавъ Тоній Романувъ» У начерковом варіанті боки повнені из пролишками, туй Годинка лишав місто на послідуючі доповниня, які, правда, робив и у другом, чистописным варіанті. Начерк має 593 боки, чистопис 435; величина листа туй и там єднака: 17"21 см. Чистопис знаєме бізовно, коли був закунчений, бо на нюм зазначєный датум: 1922 гуд. Так написано на титуловом листі будучої книги, яку приладив був дати. Годно быти, же Годинка завершав готовити словник по годі 1920, коли жив у Пешті у недостойных убстоянях на дочаснум квартели ведно из фамілієв професора Золна, што був на біготі из Ардяла. Мож ганути, же ладив русинсько-мадырьський словник вадь глаголницю уже уд 1918-го года, коли влада Каролія дала Русинам самоуправу и образовала Руську Крайню.

Глаголница у основі описового характера, удбиват стояня языка у кунци XIX. на зачатку XX. столітія, айбо Годинка не лишив и історико-етимолоґічні никаня, за што повім майпотум. У Глаголници найдеме дас 7500 основных форм глаголув и над 600 варіантных форм. Перед чистописом є часть спєредслова, написаного народнов бісідов, котрое мало, видав, припадати ид страченому **Годинковому русинсько-мадырьскому общому словнику**. Зані бых ся пустив у мою тему, гунґарізмы, яло повісти за предназначєня словника, ёго употребляйность, правопис, научный апарат, зберательські прінципы автора итп.

Наміреня Годинково тото было, жебы позазберав словесное богатство русинського народного языка, респективно збирьку глаголув, обы из тым помуг розвиваню формууючого ся літературного языка Русинув. На розлуку уд своих сочасників русинських інтеліґєнтув, пишучых по руськы, вадь мішанинов, так прузваным язычієм, вадь май порідко, по украинськы, ун за вшитко свое діятельство держав ся такого никаня, же є лем єден правильный путь: хусновати літературный язык, основаный на русинськым народнум языці. И приліпляючи ся ид сякому пониманю, написав по русинськы, точнійше на мараморощьскым у-звучнум діалекті, єдну книгу и булше статей, згядовань. Пудля ёго похопа, «язык літературный усягды даровиті писателі розвили из простонародного так, же яли на єднум из нарчій писати». У спєредслові до страченого русинсько-мадырьского словника формулує свое сужєня, же позад того, як будут заведєні точні правила

» правописа народної бисіди, їх každоденное хуснованя приведе ид устояному и твердому правопису и сяс сформує єдиний пудкарпатський літературний язык. У такому нормалізаторськым процесі відів Годинка місто и своєю **Глаголници**. Пудля сего кладе собі у ную и таку завдатку, жебы розвивав культуру языка, правильно хуснованя слов. Зато позберав глаголы, меже нима и давні, позабывані слова, жебы Русины, зазнавши їх, своима, а не сродныма, авады чужыма словами ся служили у своєю бисіді.

Жебы знали ся у бисіді трафныма, валушныма словами словити, ид подаєдним словам приклучат и словеня, цитаты, при яких зазначат и їх жерела, зворы. Дакотрі удцітовані зворы сесе памятки XVI.-XVIII. століття, тым кіпом **Глаголница** приносит и даякі елементи історичного словника. Приміром: *завдату* = *feljelenteni, elzalogosítani*; «Я, Кормець Федоръ... завдалемъ лаз» 1646; *розсыпати* = *szétönteni, szétmállasztani*; «не пришовъ емъ розсыпати али исповнити» 1751; *тужити* = *epekedni, szomorkodni*; «не тоужте добре чинячи» XVII. ст.; *удержати* = *megállítani, visszatartani*; «тіло наше удержиме выть пянства» XVI. ст.; *усиловати* = *megeőrltetni magát, iparkodni*; «сали и доски з Мараморыша до Араніеша спущены усилюйтеся до Повчи спровадити» 1755.

Слова нерусинського веденя збулша посужує и етимологічно, приміром: *бантовати* = *bántani, bántalmazni* з мадярського; *бдіти* = *virrasztani* з церковнослов'янського; *бігльовати* = *vasalni (ruhát), téglázni* з німецького; *бросити* = *lökni, dobni* з руського; *преображатися* = *átváltozódni* з церковнослов'янського; *дезертировати* = *katonaságtól szökní* з німецького; *датовати* = *keltezni* з латинського.

Сім-там у подаєдних глаголів зазначат и росширення, приміром: *бочкати* = *csókolni, бочкатися* = *csókolózni* лем у Шароши и Земплині, инуды ціловати; *гуторити* = словачкої файты синонім діля *говорити*. Синоніми зазначат у спорого числа глаголів, приміром: *боронити* = *védelmezni, őrizni* сін. *сокотити*; *бляндати* = *fecsegni, összevissza beszélni* сін. *лопоніти*; *врати* = *hazudni* сін. *брехати*.

Як видиме, словник на хосен собі перелистают діалектологи, языкознателі, зглядаючи языкові взаємодіє, и природно, фахманы, зучучи історію русинського літературного языка. За літературний язык Русинув **Годинка пише** таке: «Лемъ якысьто віщуникъ годень бы напередъ повісти, ци буде десь колись у насъ нашенький літературний языкъ». Сесе суженя и днись можеме прияти, сесь посудок и днись правда. Яз знати, булше ги столітіє реґулярно чинили ся пробалованя, жебы побуч руського, українського и білоруського языкув творити четвертый восточнослов'янський літературний язык. Сесі усилованя зась повбновили ся у послідні годы. У Восточній Словації и на Пудкарпатю появляють ся новинки и окрім матеріалы, написані русинським народным языком.

Верну ся ид **Годинковуй Глаголници**. Дотично правописа автор пише, ож змагав ся на компроміс: «Я змагав на межи придержуватися, т. є. не лишити далеко етимологію и не втопитися у фонетику.» Годинка хуснує букву *i* на передачу звукув *i, ji*; не маючий звукового значеня твердый знак *ъ*; не хуснує *г* на позначеня звука *g*. Из фонетичного никаня **Глаголница** удбиват мараморощський у-звучний гутур, котрого главніші призначності сут перезвук *о, е > у, ю* в запертум складі, розлученя звукув *и, ы, звукозлукы кы, гы, хы* итд.,

·приміром: *збыточити* = *illetlenkedni, szemtelenkedni*;

мылтити = 1. *szappanozni*, 2. *hibázni*; *мыслити* = *gondolkodni*; *дымитися* = *füstölögni*; *изгыбнутити* = *kípusztulni*; *гыгати* = *lökődöni*; *кыраватити* = *vérezni*; *кыславити* = *tökösödni*; *хылтити* = *hajlítani*; *хыбіти* = *hibázni*.

Де, як **Антоній Годинка** громадив матеріал про свою **Глаголницу**? Зберав реґулярнов роботов меже людьми, записовав слова, што ся хусновали у русинськый бисіді, приказках, пригварьках, співанках, колядах итд. Далє сістематично убробляв найдені и переписані ним авады другыма появині русинські языкові памятки. «Я усягды по цілуй нашуй крайині прислуховавъ ся при бесідахъ дітинськихъ, жунськихъ и хлопськихъ, слова зазначовавъ, приповідки, приказки, співанки, колядки, ладканя позаписовавъ собі. Далє мь перебрывъ такі письма, у котрыхъ нашего народа бесіду пописану емъ понаходивъ и то удъ Спиша до Марамороша.»

За теренову зберательську роботу Годинки говорят и єго народописні творы. В едіції Австро-Мадярська монархія у слові и образі уйшла єго робота пуд назвов Русины, у котруй по русинськы и по мадярськы зазначив назвы збудовань, хыжного и ґаздуського убладунку и матарды, ноші, и додав своєв руков зготовині натурні начерки.

Структура словникової статі Глаголници така:

- 1/ інфінітив русинського глагола;
- 2/ форма 1. и 2. лица єдинины теперішнього часа, порідко минулого часа мужьского рода и розказова форма 2. лица;
- 3/ мадярськє значеня у формі інфінітива;
- 4/ етимологічне заділення;
- 5/ синонім.

Пониже у кириличнум азбучнум порядку счислю мадярські елементи **Глаголници**. За русинським глаголом мадярської проды и єго значенєм укажу, в яких языкознательських роботах зазначат ся слово. Моноґрафія **Ласлова Дежева** за гунґарізмы у русинських памятках XVI-XVIII. століття укажує авады усвідчує, ци хусновало ся сесе слово давно у русинськым языку. Туй треба зазначити, же Годинка знав и похусновав у **Глаголници** тоты жерела, котрі аналізує Ласлов Дежев. Бачвансько-срімські податки тоже усвідчуют, ци таке слово було у факті у давнині, прица бачвансько-срімські Русины основный словесный фонд гунґарізмув принесли из Горниці, своі давної утцюзнины у XVIII. столітію. Робота Петра Лізанця за гунґарізмы у пудкарпатських говорах інформує за днисьне росширення аналізованих глаголів у пудкарпатськый бисіді.

Языкознательські жерела и їх куртанкові позначки.

DM Dezső László: A XVI-XVIII. századi kárpátukrán nyelvemlékek magyar jövevény szavai. Bp., 1989.

LK Лизанец П. Н.: Венгерские заимствования в украинских говорах Закарпатья. Будапешт, 1976.

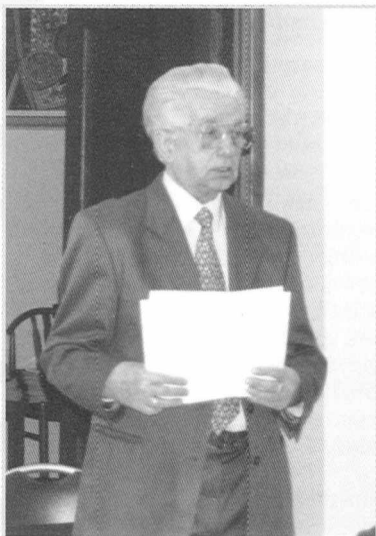
RL Рамач Юлиан: Лексика руского языка. Нови Сад, 1983.

UB Udvari István: A bács-szerémi ruszin nyelv magyar jövevény szavainak fonetikai meghonosodása. Actae Academiae Paedagogicae Nyíregyháziensis. Tom 10/E. Nyíregyháza, 1985. 61-83; на языці бачвансько-срімських Русинув: Фонетичне адаптованє пожитчених мадярських словох у бачвано-сримским языку. Творчосц. Гласнік дружтва за руски язык и литературу, ч. 11. Нови Сад, 1985. 40-62.

Проф. Др. Иштван Удвори
(продовжуєме у слідууючому номері)

Засідання Вседержавного Общества Русинської Інтелігенції ім. А Годинки

проф. Др. А. Лявинец

6 декабря у помещенію ВРМС одбылося засідання Вседержавного Общества Русинської Інтелігенції ім. А Годинки. Про роботу Общества говорив председа др. проф. А. Лявинец. Вун інформіровав присутствующих про проведену членами Общества роботу по організації. На днишний динь

членами Общества є 112 чоловік. Крім них є заявленія и позагатарных русинув: др. проф. И. Поп (Чехія), Д. Поп, Д. Поп мол. (Пудкарпатя), Мгр. Г. Бескид (Словакія). И. Мойсюк (Румунія), Л. Доробіч (Сербія), М. Латта-Блажовска (Словакія), Т. Дудаш (Словакія), М. Алмашій, А. Федорко-Алмашій (Пудкарпатя), Ян Біцко (Словакія) и другі. Позагатарных русинув одноголосно избрали почетными членами Общества. Затым председа познакомив присутствующих из структуров організації (секціями) и из планом на будучий рук, де головным событієм є сяткованя 140 рокув из дня рожденія акад. А. Годинки. Обществом уєдно из ВРМС плануєся проведення конференції у Будапешті, установленіє памятної таблы у Пейчі, великий концерт. Пусля обговорення сих вопросов зачалася організована при подпоровані ВРМС конференція, посвячена 100-літію из дня смерти **Евгенія Фенцика**.

Неожиданнов сенсацийов стало появленіє на конференції двох онукув Е. Фенцика Густава Лауренскі преподавателя французького и русского языкув и Ернёва Лауренскі преподавателя истории. Пр ото, што онуки Е. Фенцика живуть у Будапешті, мы дозналися од

доктора Е. Байзы, котрый зробив прекрасный, дуже повный доклад про житя и діяльність Е. Фенцика, иллюстрировав свое выступленіє старыми фотографіями. Воспоминаніями про свого славного діда поділилися брати Лауренскі (матеріали докладув печатаєме у слідуючих номерах). Прозвучали и произведенія Е. Фенцика „Славянам», „Карпаты». Дополненієм до темы послужив и интересный доклад М. Капраля про использование руського языка на Подкарпатю (1938-1944 pp.)

Програма конференції, посвяченої 100-літію из дня смерти Е. Фенцика

1. Спередслово проф. Др. А. Лявинец
2. Житя и діяльність Е. Фенцика др. Е. Байза
3. Е. Фенцик послідный из будителюв М. Алмашій
4. Літературна діяльність Е. Фенцика др. М. Лявинец
5. Про русский язык на Пудкарпатю (1938-1944 pp.) М. Капраль

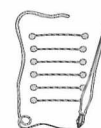
М. Капраль

„Fencik Jenő élete és munkássága” című konferenciának programja

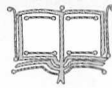

Потомки Е. Фенцика:
Ернёв Лауренскі,
Маріанна Лявинец,
Густав Лауренскі,
Ендре Байза.

1. Előszó dr. Lyavinecz Antal
2. Fencik Jenő élete és munkássága dr. Bajza E.
3. Fencik Jenő helye az „ébresztők” sorában Almásij M.
4. Fencik Jenő irodalmi tevékenysége dr. Lyavinecz Marianna
5. Az orosz nyelv használatáról Kárpátalján (1938-1944) Káprály M.

М.

Етнографіческий очерк угро-русских (печатається в оригіналі)

Жаткович Юрий Калман

„Етнографіческий очерк угро-русских” Жаткович Юрий Калман написав на мадярському языку, зати́м переклав єго на русинський язык. У 1896 році часть сего труда появилась в „Етнографічному збірнику” НТШ у Львові на українському языку, што вызвало недовольство автора.

И. Поп „Энциклопедия Подкарпатской Руси”

Ужгород, Изд. В. Падяка, 2001, стр. 173

Продовженіс (начало у числі 2., новембер 2003).

Децембра 25-го Руздво, на котрое уже тыжнямы переже готовится и учится молодеж колядки. Святый вечур за тот час держать, коли ворожки и баяня найбольшу силу мають. На вечерю тогди 7 или 9 страв мае быти, як то: пасуля на дзьобачки и из капустов, ленча, горох, печениці, грибы, буб, крумплі и паленята из оліом. На святыи вечур пекуть „Керечун», - еден великий житный или тенгеричаный хліб, на поверхні котрого примастят мало жита, вуса, тенгериці, пасулі и пр. А се насія изріжут, изпрячуть и часом худобі дають, обы тучна была и плодилася.

Из „Керечуна» так ідять, обы до нового року держав. Из тістом ут „Керечуна» правлят кресты на дверях стайни, обы нечистый дух не годеи шкодити худобі, Сперед вечери добрі нагодуют так худобу, як и дробло, бо як вірують, тяжкий гріх мае тот, кого худоба и дробля на святыи вечур голодна е. Также сперед вечери не лиш землю застелять у хыжі сіном или соломов, но и стул, котрый лиш по сьому закривають ид вечери. Сіно или солома до нового року обстане у хыжі, коли еи розвішають по деревлю, обы ся садовина добрі родила. На многих містах тот е обычай, ож як уйдуть по пувночи из церкви, мало порзнои отравы ідять и лиш так лігають спати.

Колядники по вечери пучнуть годити. Легилям и глопцям оріги и тенгерични „перепічки» дають, а мушны запрошуют до хыжі и пригостят, Колядники за три дны годят и велика ганьба е, кедь як хыжу обыйдуть. Из Бетлегемом лиш близ коло товтув годят, а на чистых русских містах лиш за саму чисту колядку дустають подарунки. Кедь на Руздво ясно, добрый рук буде, Кедь на святыи вечур дзвздяно, буде ся худоба плодити и много буде ягуд и гороху. „Темни святки молочни коровы, світлі святки несучі кури».

Из книги „Юрій Жаткович як історик та етнограф” Олег Мазурок. Ужгород. 2001.

Народні колядки

Прала Анночка Божія ризы,
На Йордані,
На Йордані воді,
На красномі броді,
На Йордані.
Прала, прала, перстень стратила,
Иди ты няньку перстень глядати,
А нянько пошов, край світа обыйшов,
Край світа обыйшов, перстень не найшов,
Иди ты мамко перстень глядати,
А мама пойшла, край світа обыйшла,
Край світа обыйшла, перстень не найшла,
Иди ты сестро перстень глядати,
А сестра пойшла, край світа обыйшла,
Край світа обыйшла, перстень не найшла,
Иди ты брате перстень глядати,
А братик пошов, край світа обыйшов,
Край світа обыйшов, перстень не найшов,
Иди ты милый перстень глядати,
А милый пошов, перстенець найшов,
Ліпший миленький, як брат родненький.
На Йордані,
На Йордані воді,
На красномі броді,
На Йордані.

Коляда бідного

Я грішний з дуба выломився,
Йшов на леді и там заломився,
И онучки намочив, и бочкору потратив...
И также и также.
Пошов я ся до сусіда гріти,
А там мене высміяли діти,
А вы мене всмівайте,
Столик мені накрывайте...
И также и также.
На столик пікниць и смаженину,
Бо я йшов до вас на гостину,
На столик погар и пов литра,
Доки я не высіджу,
То другого досиджу.
И также и также.

Подал: А. Шницер из села Вовкового.

Узято из журнала „Руська молодежь» рочник 1, число 4, 1942 р.

Zádor Dezső emlékest a művész 90. születésnapja alkalmából

(Folytatás az előző számból).

Zádor élete utolsó korszakában komponált cimbalomversenyében, ahogy az egyik levelében írta: „Végre sikerült ötvözni a népi hangszer tónusgazdagságát, erejét és kifejezési lehetőségeit a szimfónikus zenekar akademizmusával” vagyis a népzenei hangzást szintetizálta a klasszikus megszólaltatással.

A cimbalomversenyt Lembergben, Kijevben, majd Ungváron is bemutatták. A mű budapesti premierje 1997. május 26-án volt a Vigadóban. A Magyar Rádió zenekarát **Medveczky Ádám** vezényelte, a szólót a mostani jubileumi est vendégművésze **Herencsár Viktória** játszotta, nagy sikerrel. A két, cimbalomra írt miniatűrjét nagy előadói rutinnal, meggyőzően előadott számokkal rendkívüli nagy sikert aratott ezen az esten is.

Az estét a Ruszin Kisebbségi Önkormányzat keretében második éve működő „**UGOCSA**” **Kamaraegyüttes** fejezte be. A Kárpátok hangulatát idéző „Poloninai képek” után egy 1953-ban komponált mű, „Kárpátaljai vázlat” hangzott el. Ezt a darabot Zádor egy tíztagú család részére írta. A görög katolikus pap gyermekei és a felesége játszotta volna a Világifjúsági fesztiválon Helszinkiben. A családfőt elvitték, így nem lett semmi a bemutatóból, politikai okok miatt. Most, ötven év után, az anya jóvoltából, akinek sikerült Kassára disszidálni, megkerült a kotta, és félévszázados hallgatás után, Budapesten felcsendülhetett egy soha nem hallott Zádor mű.

Ennek a darabnak az előadásában a vonósnegyes tagjain kívül (**Boniszlavszky Tibor, Zombory András, Pikarczik Zoltán, Rigó Sándor, Lázár Péter**, aki szólót is játszott klarinéton és furulyán, **Sztrinszky Jolán**, zongorán, és dr. **Szabó János**, (a gordon szőlőmának megnóltatója), működtek közre.

A magyar származású, ruszin környezetben nevelkedett és a cseh zenekultúrát elsajátító univerzális zeneművész, Kárpátalja zenei életének meghatározó jelentőségű tényezője, a szülőföldjén elkezdett kultúrmissziót. Majd húsz év után, Galiciában folytatta, mivel otthon Ungváron a szovjet éra centralizálási törekvéseinek gépezetében, a kisváros szűklátókörű pártpolitikai célok megvalósítására törekvő, a direktívákat mindenek előtt szentnek tartott, vezetőség nem méltányolta eléggé ezt a rendkívüli tehetséget. Művészetének kibontakoztatására működésének színterét Zádor Dezső áthelyezte Lembergbe, ahol a nyugati

zenekultúra alapjait már az Ósztrák-Magyar Monarchia idején megalapozták. Szélesebb körű lehetőségekkel is kecsegtették az ambiciózus zeneszerzőt, és ő megpróbált valamit „tenni”. És ez nehezen bár, de sikerült. Modern zeneszerzői felfogásával, a nyugaton szerzett magas szintű pedagógiai tudásával, meghonosított egy korszerű iskolát, azaz megtörte a változtathatatatlannak hitt tespedtséget, és új utakat mutatott nemcsak a galíciaiak részére, és nemcsak a tanításában, de a zeneszerzésben is, és munkássága hatással volt egész Ukrajna zeneéletének további alakulására.

A zenekultúra terén kifejtett tevékenységét ő, mivel saját magát elsősorban zeneszerzőnek tekintette, talán csak kötelességből végezte. A tanítás (habár kiváló eredményeket ért el a zeneszerzői szakon is úgy mint zongora), a koncertezés, (amit saját gyönyörűségére csinált) a szervezői, munka (zsűrizések, szemináriumok) elnöki tevékenység (egy időben az **Ukrán Zeneszerzők Szövetsége** lemergi tagozatának elnöke is volt) hozzátartozott az életéhez.

Alkotói munkásságát a **ruszin népdalok gyűjtésével** kezdte. A „Kárpátok” kantáta volt életműve első szakaszának betetőzése. Érett korszakában sem hódolt be a kor,

Zádor Dezső Ungváron

a háromdimenziós hangtár matematikai szemléletéből keletkezett, zenéjének divatos, szélsőséges irányzatoknak. Akkor írja a zongoraversenyét. Életének harmadik szakaszában visszatér a népdalokhoz. Megírja a már említett cimbalomversenyt, és ennek az idős korszakának legjelentősebb művét a 7 altatódalból álló a „**Bölcső mellett**” c. **szimfónikus ciklusát**, melyben az életről elmélkedik, arról az életről, melynek értékét a súlyos betegségéből való felgyógyulása után fogta fel teljes valójában. Őszinte átéléssel fordul az emberiséghez a hetvenes években. Akkor, amikor az atomháború és az atomhalál iszonyatától való félelem ijesztő képei jelennek meg sok zeneszerző palettáján, ő az élet szépségéről, a születés örömről, a szerelem boldogságáról, az anyai szeretetről dalolt.

Ha csak ezt egy művet komponálta volna, és több semmi mást, akkor is kiérdemelte volna az utókor megbecsülését. Zenéjében a szülőföldjén élő emberek lelkivilágával azonosulva örökítette meg azok gondolatainak minden rezdülését.

Boniszlavszky Tibor

Святый вечер

О Господи! Як то тяжко дочекатися того Святого Вечера. Еще один день перед ним, а той день такий довгий, як других пять до громады. От уже звечерілося. Лишь ночь переночовати и вже святый день, Святый вечер. Але дармо, бо и в ночи не спиться, только про Святый вечер сниться.

Богу дяковати уже засвітало и село стае рухливим. Всім людям на лицю видно радість, хотя еще не іли ничего, бо на сей деть строгий пост.

Як встане рано господиня, дуже уважає, чтобы діти мыючися не розбрыскали воду, бо потом будуть кусати блохи. Огня сама накладе и сама поправляє, чтобы грань не упала на землю, бо тогды буде много в хаті сверчков (сверньков). Пойде та выпустить кури и дає їм істи мелаю из обруча бочки, бо коли кури из обруча дзобають мелай на Святый вечер, то цілий рок будуть в купі и ястраб не поймає їх. При том не кличе на кури як другим разом „тюк тюк” або „пітька, пітька”, бо то може учути сусідка и на то ей примовити: „Мені яйця, тобі ни». Потом печи накладе огня и всадить до ней „карачун». В середину до карачуна вложить : мелай, пасулю, жито, овес, пшеницю, боб и з инших господарских насінь дасколько зерен. Також свячений чеснок и скляночку меду. Насіня кладе тому, чтобы цілий рок было всего доста, як в карачуні. Свячений чеснок и мед, який був в том карачуні, добрый на лік против всяким хворотам.

Тым часом чоловік, господарь робить великий порядок. Дає доста істи худобі, та чистить еї от пороку. Коли буде світла и блескуча худоба на сей день, то така буде цілий рок красна и тучна. Істи худобі тому дає много и доброго, чтобы на сей день, Святый вечер, дуже сыта была, бо на Святый вечер худоба межи собов говорить. Одно другое звідає: „Ци сытое?” А коли не сытое, то каже: „Такий бы мой газда сытый на Великдень”. Тому сего бояться господарь и годуют добре худобу.

Та не лиш родичі роблять свої діла, роблять також и діти. Дорослі помагають родичам, а меньші звізду ліплять та упражняються в колядованю и приготавливают палиці.

Живо иде работа, И не стямили як полудне минуло. Треба еще напаровати в хаті. Господарь несе ланц и обвязує ноги стола, чтобы всі чотыри поры року добре тримались и были як найліпші в урожаю. Под стол покладе вінок струча, отавы, стручки фасолі, бобу и иншого, чтобы того цілий рок было доста в хаті. Овсяный сноп покладе в кут коло стола. Соломы також покладе под стол и застелить нею цілу хагу на

знак того, что Иисус Христос лежал в яслах на соломі.

Приготовивши в хаті все, иде до хліва. Обтинає худобі шерсть з хвостов и пару волосков звяже каждой худобі на хвост, чтобы на паслі держалася цілое літо в'едно и, чтобы, не дай то Боже, не здохла. В уха каждой худобі покладуть мало меду и побрыскають свяченою водою. Все то роблять тому, чтобы до худобы не ималася нияка нечиста сила.

За той час и уже звечерілося. Всі збираються до хаты. Сіла родина стає на колінки перед образами и молиться до самого Иисуса. Цілий день постили, и лише як помоляться, тогды сідають за стол вечеряти. По середині стола карачун. Але его не рушають, он має стояти до нового року. Довкола карачуна девять страв и склянка „паленои”. Всего есть много и вси мусять істи из всего.

По вечери всі виходять на двор и дивляться на всі стороны світа, бо тогды не будуть их боліть ноги, хоть бы куда ишли. Молоді потом берут нараз звізды, палиці и тайстрины та идуть в село колядовати. Дома остаєся лише мати з доньками, бо и старый десь потягнєся до свата, кума, або сусіда вінчовати. Отданиця тым часом сядє собі коло окна и слухає, отки пес перший раз загавкає, бо з той стороны прийдуть сватачі. Мати чекає перших колядников и дає им з рукавиці або з ручника через окно колач. З рукавиці тому, чтобы мала з чого давати цілий рок и чтобы в ней было доста. Потом возьме от них палицю, иде в хлів и там б'є по хребту каждую худобу и отганяє

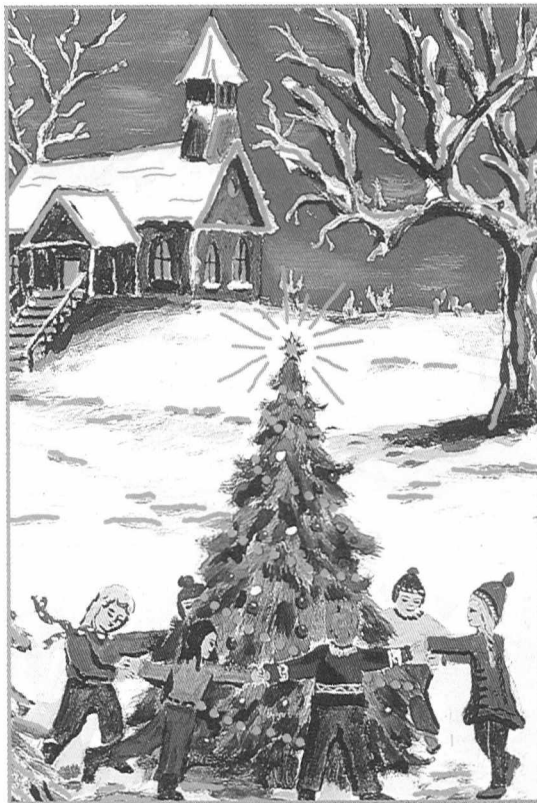
нечисті сили.

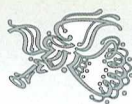
В каждом кутку села чути милі співы, что переповняють душу великою радостею. Туй чути: „Де тота звіздця”... там: „Бог предвічний”... ще дальше: „Небо и земля”... и много инших церковных и прекрасных народных колядок.

По большой части ходять колядовати из звіздами, але також ходять и из вертепами. Вертеповці звичайно збирають гроші на якусь добру ціль.

(Записано в селі Драгові)

Узято из журнала „Руська молодежь» рочник 1, число 4, 1942р.

Готовится до выпуска совместное издание кафедры украинської и русинської філології Ниредьхазської вищої школи и педфакультета Веспремского университета.

Kiadja a Nyíregyházi Főiskola Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszéke és a Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar **Udvari István** bevezető tanulmányával.

Hollós Attila - Csöpey László élete és művei.

Атилла Холлош - Жизнь и работы Ласло Чопея
Жизнь и труды Ласло Чопея.

Готовится до выпуска совместное издание кафедры украинської и русинської філології Ниредьхазської вищої школи, Веспремского университета и кафедры украинської філології Будапештського университета им. Лоранда Етвеша. Zoltán András, Oláh Miklós Athila című munkájának XVI. Századi lengyel és fehérорosz fordítása Андраш Золтан „Athila” М. Олаха в польском и белоруском товмаченях XVI.в. Az előszót írta: Udvari István. Nyíregyháza, 2004. Из спередсловом Иштван Удвори. Ниредьхаз, 2004 р.

Інформацію в редакцію передав проф. Др. Іштван Удвори

Виставка русинської книжки, котру організувало русинське самоуправління XVI. району Будапешта, состоялась 28 новембра. Виставку проводили Дмитрий Поп-старший и Дмитрий Поп-младший. Вони привезли из Ужгорода майже 50 найменувань русинських краєзнавчих книжок. На виставці демонстрував свою книжкову продукцію Шандор Ковач из Будапешта. Ініціатором виставки був Ігорь Чейпеш.

В рамках широкомасштабной акції „Русинський молодьожі русинську науку” на Подкарпаті організовано 9 класів, де діти знайомляться из історією русинув, языком и літературою. Руководять школами Василь Сарканич, Михайло Алмаший и Дмитрий Поп. За пудпору подкарпатські русини дякують американським русинам.

Інформацію в редакцію передав Дмитрий Поп-младший.

Зарегістровано Крайовое Общество Подкарпатських Русинів (скурчено КОПР) за № 397 од 31. 10. 2003 р. На днись КОПР

має 9 варишських (районних) філій: Ужгородське, Мукачевське, Свалявське, Перечинське, Виноградівське и Воловецьке районні ОПР, молодежні: Мукачевське „Общество молодых ПР” и Свалявське „Молодь Подкарпатя” и Свалявське „Товарищество защиты прав корінного населения”. Майголовнов задачов межи другима цілями КОПР є консолідація вшитких русинських обществ пила русинської ідеї на основі європейських демократичных принципів фунгованя общественных організацій.

Др. наук Иван Кривський председа правленія КОПР.

(скурчено, товмачив др. Степан Лявинец)

Русинська кухня

Ruszin konyha

У русинських родинах на Святий Вичур приготівляють 11-13 страв. Усі страви готувлять напустно. Сисю традицію русини строго соблюдают, особливо на Пудкарпатю. Головними стравами на Святий Вичур є гриблянка, голубці из грибами, колочена пасуля, рыба смажена, бобальки. Подаєме дакотрі традиційні рецепти.

Гриблянка

Продукты: 5 дкг сушеных грибув, 1 ложка риж, 1 морква, 1 петрушка, 1 каралаб

Грибы добре помити, порізати на кусочки и варити в 3 літрах воды, в котру покласти порізані моркву, петрушку, каралаб. Кідь грибы до половини поварені, засыпати у поливку риж, посолити. Коли грибы зовсім зварилися, заправити поливку запражкою (ранташ).

Голубці из грибами

Продукты: 1 головка квасної капусты, 300 г сушеных грибув, 2-3 морквы, 2 корені петрушки, 2 цибулі, 300 г олау, 600 г риж, суль, паприга по вкусу

Діла голубцюв береме квасну капусту в зависимости от потребности (20-25 листкув). Грибы треба замочити на 1-

2 год. Затым изварити їх у соленой воді. Моркву и петрушку натерти, цибулю дрюбно порізати, масу потушити на олайові на слабому огні. Пак додати промытый перебраный риж. Грибы vybrati из воды, порізати на дрюбні кусочки (мож помолоти) и додати до массы. Добре ушитко перемішати, ищи досолити, поперчити и завернути голубці. Готові голубці покласти у горниць, на донце и на вирьх посыпати порізану капусту, залляти водов и тым отваром, у котрому варились грибы. Варити до готовности.

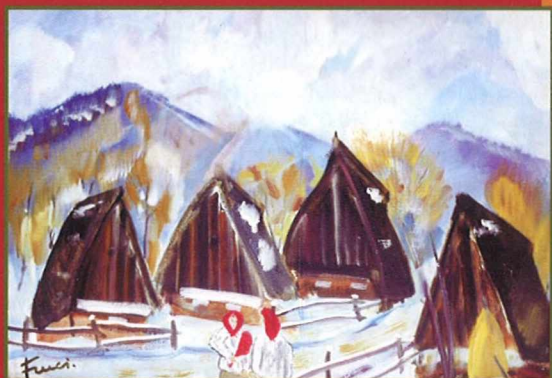
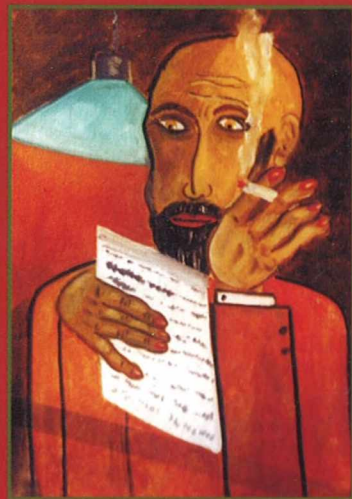
Бобальки

Продукты: мука 500 г, дріжді 10г, цукор 10 г, суль по вкусу, мак 200 г, оріхи 200 г, цукр. пудер 100 г

Дріжді змішати из цукром, залляти теплов водов (250 г). Коли подойдут, додати муку, мало посолити, замішати тісто (не натвердо) и покласти киснути у теплом місто на 1-2 год. Пусля того розкачати и руками сформовати невеликі кульки. Выпечи у духовці. Перед употребленієм покласти кульки у горниць, залляти кипятком, дати постояти у воді до помнякшеня. Пак воду изцідити. Тісто посыпати молотым маком, оріхами, на кониць цукр. пудером.

Ушорила Др. М. Лявинец

Картини Фединця Атаназа Fedinecz Atanáz képei

Kiadja
az Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat
A szerkesztőbizottság tagjai:
Dr. Mikóházi István felelős szerkesztő
Dr. Ljavinec Sztjepán főszerkesztő;
Dr. Lyavinec Mariann, Bubnó Tamás szerkesztők;
Manajló András művészeti szerkesztő;
Szkiba Irén szerkesztőségi titkár;
A szerkesztőség címe: 1147 Budapest, Gyarmat u. 85/b.
Tel.: (06-1) 220-8005, Tel./Fax: (06-1) 468-2636
E-mail: rusynskijsvit@orko.hu <http://www.ruszinok.hu>
Nyomdai munkálatok: **AMG experts Bt.**

Выдає:
Вседержавное Русинське Меншинове Самоуправління
Члены редакції:
Др. Іштван Мікогазі відповідальний редактор;
Др. Степан Лявинець головний редактор;
Др. Маріанна Лявинець, Томаш Бубно редакторы;
Андрій Манайло художественний редактор;
Ірина Скиба секретарка;
Адрес редакції: 1147 Будапешт, вулиця Дярмат 85/б.
Тел.: (06-1) 220-8005, Тел./Факс: (06-1) 468-2636
E-mail: rusynskijsvit@orko.hu <http://www.ruszinok.hu>
При передруковці посилатися на "Русинський Світ"

ISSN: 1785-1149

Hodinka Antal Országos Ruszin Értelmiségi Közhasznú Egyesület támogatásával jelenik meg 1000 példányban.